

Miért lett Trump háborús elnök?

VISSZHANG - LXX. évfolyam, 14. szám, 2026. április 2.

Bokros Lajosra mindig oda kell figyelni, mert szerintem hazánk egyik legjobb és legbátrabb közírója, akivel már szerencsém volt építő vitákat folytatni ezeken a hasábokon. Az iráni háborúval kapcsolatosan most is a tőle megszokott szenvedéllyel ostorozza Donald Trumpot és az amerikai elnök politikája nyomán élesen kirajzolódó „nyers és kendőzetlen amerikai imperializmust”, amelynek a „másodvirágzásáról” beszél (A *Nyugat alkonya*, ÉS, 2026/13., márc. 27.).

Irán (és Venezuela) kapcsán Bokros jól látja az erős kontrasztot a második (2024-es) elnökválasztási kampányban tett határozott trumpi ígérek - nem lesz új háború, vége az örökké tartó háborúk korszakának - és az elnökség eddigi valósága között. Tizennégy hónap alatt Trump elnök hét állam ellen - összesítve - több tízezer rakétacsapást rendelt el, s Iránt - Izraellel karöltve - kétszer is megtámadta.

A kitűnő írásból azonban hiányzik annak megvilágítása, hogy miért következett be ez a trumpi páfordulás. Nem csupán a legutóbbi választási ígérekhez, hanem az első elnöki ciklushoz képest is, amikor Trump egyetlen méretes intervenciót sem hajtott végre, ami rokonítható lenne a venezuelai és az iráni katonai beavatkozással. Mégis hogyan lett a magát a „béke elnökeként” reklámozó, a Nobel-békedíjra áhító elnökből valóságos háborús elnök, a látszólagos pacifistából újimperialista katonai héja?

Hozzászólásomban elsősorban ezt a hiányosságot kívánom pótolni.

A legegyszerűbb válasz - hogy Trump közben „megváltozott” - félrevezető. Valójában a gondolkodásmódja meglepően következetes. Trump soha nem volt következetesen háborúellenes. Inkább csak bizonyos típusú háborúkat ellenzett - a hosszú, lezáratlan konfliktusokat, amelyek nemzetépítéssel, nagy létszámú csapatok bevetésével és bizonytalan kimenetellel jártak, gyakran a gyengekező elnöki irányítás következtében. Azokat a konfliktusokat Trump vonzónak találta, amelyek - például a terrorista ISIS és al-Kaida elleni kampány - látványos erődemonstrációt mutattak, és viszonylag gyors győzelmet hoztak.

A „végtelen háborúk” trumpi elutasítása tehát nem feltétlenül jelentette a lemondást a katonai erő alkalmazásáról. Trump soha nem volt klasszikus izolacionista. Inkább egy sajátos, üzleti logikát követő vezető, aki a katonai erőt elrettentésként vagy tárgyalási eszközként használja a *peace through strength* (béke az erő útján) reagani doktrínára támaszkodva. Bombázni - hogy alkudni lehessen. Ez egyfajta erőalapú tranzakcionalizmus. Amíg a katonai műveletek gyorsnak és határozottnak tűnnek, addig beleilleszthetők Trump geopolitikai stratégiájába. Ebből a szempontból - úgy tűnik - Venezuela lett az új minta.

Ami valójában megváltozott, az az intézményi környezet és a hatalmi korlátok. Trump imperiális beütésű második ciklusában eltűntek vagy meggyengültek a belső személyi és intézményi fékek az elnöki döntésekkel szemben. Az első ciklusban a Kongresszus, a Pentagon, a külügyi és nemzetbiztonsági apparátus még képes volt időnként ellenállni. Ma a személyes lojalitás felülírja a szakmai ellensúlyokat. És ott van a belpolitikai realitás: a republikánus tábor jelentős része (több mint négyötöde) hajlandó támogatni az Irán elleni kemény fellépést, amíg az gyorsnak és sikeresnek tűnik. Az elnök számára ez csökkenti a politikai kockázatot - legalább rövid távon.

Rendkívül fontos a személyes dimenzió, annál is inkább, mert Trump idioszinkratikus - szuperdomináns, történelmi státuszra és elismerésre vágyó - vezetői személyisége nem másodlagos tényező, hanem az USA nemzetközi magatartásának elsőrendű meghatározója. (Ezt részletesen elemeztem a *Perszonalista külpolitika* című cikkemben, ÉS, 2026/7., febr. 13.) Trump mostani világpolitikájában az ego, a személyes

történelmi önkép és az örökségépítés központi szerepet játszik. Második ciklusában már nem az újraválasztás, hanem a történelmi örökség a fő tét. Trump nem egyszerűen sikereket akar, hanem mély áttöréseket – olyanokat, amelyekkel felülmúlhatja elődeit. Az „iráni probléma” ebben az értelemben ideális célpont: közel fél évszázad óta megoldatlan, geopolitikailag és geogazdaságilag (olaj, földgáz, Hormuz stb.) stratégiai jelentőségű és politikailag látványos kihívás. Trump szemében lehetőséget kínál arra, hogy olyan elnökként vonuljon be az amerikai történelembe, aki végre megoldotta az örökös „iráni problémát”, amire sokan mások képtelenek voltak Jimmy Cartertől kezdve Joe Bidenig. (Amerikából követve az eseményeket attól tartok, hogy Trump hasonlóképpen gondolkodik Kuba ügyében is. Kuba különösen látványos külpolitikai nyereség lenne Trump számára annak fényében, hogy 1959 óta tizenhárom [!] amerikai elnök próbálta – sikertelenül – megoldani a „Castro-problémát”.)

Ez a fajta gondolkodás, a történelmi nagyság bővölete azonban torzítja a rizikóérzékelést, és könnyen vezet túlzott kockázatvállaláshoz egy olyan megalomán elnök esetében, aki nagyon hisz a személyes döntések erejében, valamint kivételes tárgyalási és nyomásgyakorlási képességében. A komplex konfliktusok leegyszerűsödnek „megoldandó problémává”. Ami kezdetben korlátozott, büntető jellegű katonai lépésnek tűnik, könnyen eszkalálódik. Nem feltétlenül azért, mert ez volt a kezdeti stratégiai cél, hanem mert a döntések egymásra épülő logikája ezt diktálja. Ha az első lépés nem hoz áttörést, jön a következő – és azután még egy. A „gyors győzelem” ígérete fokozatosan átadja a helyét egy nyitott végű konfliktusnak. A „történelmi megoldások” keresése így könnyen átcsúszhat elhúzódó katonai kalandokba. Nem zárható ki, hogy Irán ilyen csapda lesz Trump számára.

Ezen a ponton lép be Netanjáhu izraeli kormányfő sokat emlegetett szerepe az iráni háborúban. A közbeszéd egyik népszerű magyarázata szerint az izraeli vezető – az „Irán-veszély” kiszámított felnagyításával – ügyesen belemánipulálta Trumpot a mostani katonai konfliktusba. Ezt a kritikát fogalmazta meg élesen például Thomas Friedman befolyásos sztárújságíró a *New York Times*-ben *Netanyahu Plays Trump and American Jews for Fools – Again* (Netanjáhu megint bolondot csinál Trumpból és az amerikai zsidókból) című esszéjében. A megfogalmazás provokatív és politikailag erőteljes, ám nem tükrözi a teljes valóságot. Trump – a meglehetősen közkeletű véleménnyel ellentétben – nem passzív szereplő, akit könnyen rá lehet beszélni egy jelentős háborúra. Itt sokkal inkább két politikai logika találkozásáról van szó. Netanjáhu számára Irán egzisztenciális biztonsági fenyegetés. Trump számára pedig Irán történelmi lehetőség, ha nem éppen kiemelkedően fontos hiúsági projekt. Az egyik a túlélést, a másik az örökséget látja benne. A kettő nem egyszerűen összeadódik – egymást erősíti.

Trump továbbra is a „béke elnökének” tartja magát, s még mindig akarja a Nobel-békedíjat. Csakhogy az ő békéje nem a konfliktusok hiányát jelenti, hanem azok kemény amerikai erővel történő lezárását. És ez a különbség mindent megmagyaráz. Bokros Lajosnak igaza van: „Az USA és Izrael ámokfutását minél előbb meg kell állítani, a háborút be kell fejezni. A nemzetközi vitákat kizárólag diplomáciai eszközökkel, az iráni belső rendszerváltást pedig az iráni nép akaratával és hozzájárulásával lehet csak és szabad megvalósítani.” Nagyon lehet, hogy ehhez más elnök kell.